

OPŠTINA PLJEVLJA

Lokalni plan akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2020-2021

Pljevlja, decembar 2019

UVOD

Lokalni plan akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2020-2021 . godina ima za cilj omogućavanje, zaštitu i unapređenje jednakog uživanja svih ljudskih prava i sloboda lica sa invaliditetom.

Nacionalni strateški okvir koji je uzet u obzir prilikom izrade ovog plana obuhvata :

- Zakon o zabrani diskriminacije
- Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom
- Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021
- Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018-2022 godina

Jednakost je jedno od osnovnih ljudskih prava. Ono je u Crnoj Gori zagarantovano Ustavom Crne Gore.

Ustav Crne Gore jem i zaštitu ljudskih prava , zabranu diskriminacije po bilo kom osnovu i garantuje posebnu zaštitu lica sa invaliditetom.

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom predstavlja najznačajniji pravni akt koji garantuje zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom, uvažavajući i principe jednakosti, tolerancije i ravnopravnosti .

Zakon o zabrani diskriminacije je ustanovio više mehanizama zaštite od diskriminacije , koja se obezbjeđuju kroz građanski sudski postupak , prekršajni postupak, inspekcijски nadzor i postupak pred Zaštitnikom/com ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Ombudsman) . Osim toga , određeni principi antidiskriminacionog zakonodavstva ugrađeni su i u krivične postupke propisivanjem opšte otežavajuće okolnosti za krivična djela počinjena iz mržnje i propisivanjem krivičnih djela koja u elementima svojih bičeva sadrže diskriminatorni osnov .

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom kao lex specialis uređuje zabranu diskriminacije ove ciljane grupe u skladu sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom.

Zakon posebno naglašava princip afirmativne akcije usmjeren na stvaranje uslova za jednako priznavanje, uživanje ostvarivanja ljudskih prava i sloboda i postizanje stvarne ravnopravnosti lica sa invaliditetom sa drugim licima, kao i unapređenje poštovanja njihovog urođenog dostojanstva.

Zakonom je propisano da su državni organi, organi državne uprave, organi jedinica lokalne samouprave, javne službe i druga pravna lica koja vrše javna ovlaštenja kao i druga pravna i fizička lica, u okviru svojih nadležnosti i ovlaštenja, dužni su da donose, odnosno uvode i sprovedu propise i posebne mjere, koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje ravnopravnosti i zaštite lica sa invaliditetom, koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju u odnosu na druga lica.

Propisi i posebne mjere se donose odnosno preduzimaju u oblasti: uređenja prostora i izgradnje objekata, informisanja, saobraćaja i vaspitanja i obrazovanja, zapošljavanja, rada, zdravlja, socijalne zaštite, kulture, javnog i političkog djelovanja, kao i u drugim oblastima društvenog života u kojima postoje razlozi za njihovo donošenje, odnosno uvođenje.

Posebne mjere primjenjuju se srazmjerno potrebama i mogućnostima i traju do ostvarenja ciljeva koji su tim mjerama utvrđeni.

Lice sa invaliditetom je lice koje ima dugoročno fizičko, mentalno, intelektualno ili senzorno oštećenje, koja u sadejstvu sa različitim barijerama mogu otežati puno i efektivno učešće tog lica u društvu na osnovu jednakosti sa drugima.

Donošenjem Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom u decembru 2006 godine, koju je naša država ratifikovala, sve više se poklanja invaliditetu kao pitanju ljudskih prava, koja podrazumijevaju promjenu obrasca invaliditeta sa medicinskog na socijalni model.

Diskriminacija po osnovu invaliditeta je svako pravno ili faktičko, neposredno ili posredno, namjerno ili nenamjerno pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica sa invaliditetom u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na lice sa invaliditetom, zbog kojeg se licu sa invaliditetom otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u političkom, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, sportskom, građanskom i drugim oblicima javnog i privatnog života.

Na lokalnom nivou fokus je na praćenju stanja u samoj opštini Pljevlja i sprovođenju aktivnosti koje će unaprijediti kvalitet života OSI, što uključuje i pokretanje i sprovođenje inicijativa na lokalnom nivou.

PRIORITETNE OBLASTI

Radna grupa je definisala aktivnosti po prioritetnim oblastima:

1. Poštovanje dostojanstva ličnosti lica sa invaliditetom
2. Diskriminacija u oblasti pristupa ličnosti
3. Diskriminacija u postupcima pred organima lokalne uprave i javnih službi
4. Diskriminacija u oblasti socijalne zaštite, adekvatnog životnog standarda, samostalnog života i života u zajednici
5. Diskriminacija u oblasti privatnosti i porodičnih odnosa
6. Diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja
7. Diskriminacija u oblasti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja
8. Diskriminacija u oblasti zdravstvene zaštite i pristupa adekvatnim pomagalima
9. Diskriminacija u oblasti političkog i javnog života
10. Diskriminacija u oblasti kulture, sporta i rekreacije

ANALIZA STANJA

Prema Popisu iz 2011. godine, na teritoriji opštine Pljevlja živi 30.786 stanovnika (15.138 muškaraca ili 49,17% i 15.648 žena ili 50,83%), sa gustom naseljenosti od 20,09 stanovnika na km².¹

U pogledu starosne strukture najviše je zastupljeno stanovništvo srednje dobi (od 20 do 60 godina). Prosječna starost stanovništva u Crnoj Gori je 37 godina, a u opštini Pljevlja 41,8 godina (40,4 muškarci, 43,1 žene), što je u četvrtom opštinom sa najstarijim stanovništvom u državi.

Popisom stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine, po prvi put su se prikupljali podaci o postojanju **smetnji u obavljanju svakodnevnih aktivnosti**². Lica koja imaju smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti su lica koja imaju praktična ograničenja u

---

¹ Izvor: MONSTAT

izvo enju ili u estvovanju u razli itim aktivnostima. Ova grupa uklju uje lica koja doživljavaju ograni enja u osnovnim funkcionalnim aktivnostima, kao što su hod, sluh, vid itd, ak i ako je ograni enje bilo poboljšano upotrebom pomagala ili uz podršku okoline.

U opštini Pljevlja, prema istraživanju MONSTAT-a, postoji 4 467 lica koja su navela da imaju smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti³, što je 14.5% ukupnog stanovništva i ve e je od procenta na nacionalnom nivou koji iznosi 11%.

Pri prikupljanju podataka o vrsti smetnje, bilo je mogu e dati više odgovora jer lice može da ima više od jedne vrste smetnji pri obavljanju svakodnevnih aktvnosti. Prema vrstama smetnji u odnosu na ukupno stanovništvo, u Pljevljima:

- 2 562 tj. 8.3% ima smetnje sa kretanjem,
- 680 tj. 2.2% sa sluhom,
- 1 148 tj. 3.72% sa vidom,
- 436 tj. 1.4% sa pam enjem, koncentracijom ili sporazumjevanjem,
- 1 395 tj. 4.5% ima ostale teško e.

Ako govorimo o starosnoj strukturi stanovništva koje ima smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti onda je slika sljede a:

Ukupan broj	Ispod 15 godina	Od 15 do 29 godina	Od 30 do 49 godina	Od 50 do 64 godine	Od 65 do 84 godine	Od 85 i više godina	Nepoznat o
4476	41	80	416	1245	2413	258	14

---

² «Popis stanovništva, doma instava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine, Stanovništvo koje ima smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, po opštinama u Crnoj Gori.»

³ ZAVOD ZA STATISTIKU, MONSTAT, Popis stanovništva, doma instava i stanova u Crnoj Gori 2011. godine

Iz date tabele se može primjetiti da je najveći i broj osoba koje imaju smetnje u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, njih **3 916 u starosnoj grupi od 50 i više godina**, od čega **2 671 osoba starosti od 65 i više godina**, što daje smjernice za definisanje prioritetnih grupa i broja potencijalnih korisnika za oblast pružanja socijalnih usluga u samoj opštini.

OPŠTINA PLJEVLJA

Nadležnosti lokalne samouprave u oblasti socijalne i dječje zaštite definisane su Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Statutom Opštine.

Nadležnosti Sekretarijata za društvene djelatnosti su:

- pružanje i učestvovanje u obezbjeđivanju uslova za ostvarivanje i unapređenje primarne zdravstvene zaštite,
- razvoj amaterskog sporta i fizičke kulture,
- organizacija rada ustanova iz oblasti sporta i kulture čiji je osnivač Opština,
- obezbjeđenje uslova za razvoj i unapređenje kulture i umjetničkog stvaralaštva,
- afirmacija književnog, likovnog, muzičkog, pozorišnog, bibliotekarskog i muzejskog stvaralaštva,
- zaštita lokalnih kulturnih dobara i kulturnog naslijeđa,
- pružanje sistema obrazovanja u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama,
- obezbjeđivanje uslova za rad Komisije za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama,
- stipendiranje studenata i srednjoškolaca,
- saradnja sa nevladinim organizacijama i udruženjima građana,
- suzbijanje i prevencija narkomanije,
- rodna ravnopravnost,
- obezbjeđivanje uslova za realizaciju Programa za mlade i učestvovanje u edukaciji mladih,
- izvršava preuzete i ugovara buduće obaveze u organizovanju studijskih programa za visoko i više obrazovanje kroz partnerstvo Opštine i Države, pružanje administrativne, tehničke i logističke podrške u organizaciji Akademskog centra i Američkog ugla,
- vršenje upravnih nadzora nad ustanovama i centrima kojima je povjereno vršenje poslova iz ovih oblasti, daje mišljenja i vrši pripremu predloga akata o davanju saglasnosti na Statut, program rada i akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji javnih ustanova kojima je povjereno vršenje poslova iz ovih oblasti
- obezbjeđuje slobodan pristup informacijama iz svog djelokruga rada u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama,

- pripremanje informacija za Skupštinu opštine i Predsjednika opštine iz svoje nadležnosti,
- kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

Postoje i servisi koje podržava opština:

- usluge Dnevnog boravka za djecu sa smetnjama u razvoju i odrasla lica sa invaliditetom Pljevlja
- zakup prostora za nevladine organizacije koje se bave oblastima zaštite lica sa invaliditetom

U Sekretarijatu za društvene djelatnosti imenovana je Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u vaspitno –obrazovni proces. Komisija koju čine pedijatar, psiholog, logoped, pedagog i socijalni radnik, predlaže usmjeravanje djece u vaspitno obrazovni program i druge uslove koji moraju biti obezbijeđeni za uspješnije školovanje .

USTANOVE IJI JE OSNIVA OPŠTINA

JU CENTAR ZA DNEVNI BORAVAK ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU I ODRASLA LICA SA INVALIDITETOM PLJEVLJA

JU Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom Pljevlja počeo je sa radom 01.10.2011. godine. JU Centar za dnevni boravak Pljevlja je usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou za podršku životu u zajednici. Osnivač JU Centar za dnevni boravak je opština Pljevlja a partner je MRSS. Sredstva za finansiranje JU Centra za dnevni boravak Pljevlja obezbjeđuju se iz sredstava budžeta Opštine Pljevlja, Ministarstva rada i socijalnog staranja, projekata, donacija, poklona i drugih prihoda u skladu sa Zakonom. JU Centar za dnevni boravak radi svakim radnim danom od 7.30-15.30. U JU Centar za dnevni boravak je zaposleno 12 osoba.

Djelatnost JU Centar za dnevni boravak Pljevlja je pružanje usluga održavanja, odnosno podizanja nivoa sposobnosti djece i mladih sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom kroz stručni tretman, programe i aktivnosti, podsticanje senzibilnijeg odnosa sredine prema potrebi za njihovim većim uključivanjem u zajednicu, kroz inkluzivne programe i aktivnosti u lokalnoj zajednici i pružanje podrške njihovim porodicama u cilju kvalitetnijeg funkcionisanja u zajednici.

JU Centar za dnevni boravak Pljevlja konstantno radi na ostvarenju svojih ciljeva.

Ciljevi JU Centra za dnevni boravak su:

- Unapređenje ostvarivanja ljudskih prava, sa posebnim akcentom na prava djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom i njihovih porodica
- Promovisanje jednakih prava i mogućnosti djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom
- Razvijanje programa za uključivanje djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom u sve segmente društvenog i ekonomskog života
- Razvijanje volonterizma
- Podsticanje uloga u životu zajednice djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom kroz različite oblike udruživanja sa vršnjacima
- Jačanje kapaciteta odraslih lica sa invaliditetom za samozastupanje
- Jačanje psiho-socijalne podrške porodicama djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom

U skladu sa statutom ustanove JU Centar za dnevni boravak Pljevlja pruža podršku kroz dvije razdvojene usluge: dnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju i dnevni boravak za odrasla lica sa invaliditetom do 45 godina.

U 2019.godini JU Centar za dnevni boravak pruža podršku 21 korisniku, od kojih su 15 djeca i mladi sa smetnjama u razvoju a 6 odrasla lica sa invaliditetom.

Trenutno pružamo podršku 6 osoba sa invaliditetom starijih od 27 godina, a očekujemo do kraja 2019.god. da se taj broj poveća i da ih bude preko 10. Pošto osobe sa invaliditetom starije od 27 godina moraju boraviti u fizički odvojenom prostoru, moramo obezbijediti adekvatan prostor za njih. Trenutno se osobe sa invaliditetom nalaze u suterenu u kome po Pravilniku o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge podrške za život u zajednici može boraviti 7 osoba (10m² je potrebno po osobi).

U 2019/2020. god. JU Centar za dnevni boravak Pljevlja u saradnji sa opštinom i MRSS će tražiti donatore koji bi finansirali izvođenje građevinsko-zanatskih radova, ugradnju instalacija, ugradnju bravarije, nabavku elevatora i opremanje prostora u potkrovlju zgrade od 200m² za potrebe korisnika starijih od 27 godina.

JU Centar za dnevni boravak Pljevlja obavlja svoju djelatnost u zgradi koja je izgrađena 2010.godine, u ul. Vojačenijske brigade br. 14.

Zgrada u potpunosti odgovara potrebama djece i mladih sa smetnjama u razvoju i ima: prostorije za dnevni boravak, radno-okupacione terapije, individualni rad, salu za fizikalnu terapiju, prostoriju za odmor, trpezariju, lift i kancelarije za administraciju. Kada je u pitanju oprema, može se reći da JU Centar za dnevni boravak Pljevlja posjeduje veoma dobru opremu i edukativni materijal

za rad sa djecom i omladinom sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom, mada se tokom rada, a u cilju unapređenja istog, nastoji utvrditi šta je još potrebno. U svom radu koristimo i senzornu sobu koja je vlasništvo NVU „Zrakovac Nade“. Za aktivnosti van zgrade koristimo i mobilijar koji je prilagođen potrebama djece i mladih sa smetnjama u razvoju. U okviru programa prekogranične saradnje IPA Crna Gora–Srbija, otvoren je Centar za asistivnu tehnologiju i nabavljena je asistivna tehnologija i razvijen novi softver za rad sa djecom sa smetnjama u razvoju, u skladu sa potrebama korisnika.

JU Centar za dnevni boravak Pljevlja organizovano radi na pružanju podrške djeci i omladini sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom kroz sledeće usluge:

- dnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju,
- dnevni boravak za odrasla lica sa invaliditetom,
- socijalizacija,
- osmoćasovna njega,
- psihosocijalna i medicinska rehabilitacija,
- vaspitno obrazovni rad u kojem se stiču vještine neophodne za svakodnevni život,
- radno-okupacioni tretman za odrasla lica sa invaliditetom
- društvena i profesionalna aktivacija djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom,
- razvoj potencijala i osnaživanje korisnika,
- edukacija roditelja za samopomoć i pomoć svojoj djeci,
- prevoz korisnika,
- ishrana,
- održavanje njege i lične higijene,
- dodatna stručna pomoć djeci sa smetnjama u razvoju koja pohađaju vaspitno-obrazovne ustanove i
- druge usluge u skladu sa Statutom i Zakonom.

Korisnicima se obezbjeđuje:

1) podrška u ostvarivanju kontakata sa licima važnim za korisnika; 2) podrška djeci u učenju; 3) razvoj vještina samozaštite i pomoći; 4) razvoj komunikacionih i drugih vještina potrebnih za svakodnevni život u zajednici; 5) podrška u razvoju samostalnosti u donošenju odluka i preuzimanju odgovornosti; 6) relaksaciju i rekreaciju.

Pored svakodnevnih aktivnosti koje su definisane Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici JU Centar za dnevni boravak Pljevlja realizuje i projekte sa ciljem poboljšanja

ostvarivanja prava djece sa smetnjama u razvoju i osoba sa invaliditetom. Donatori koji su podržali realizovane projekte bili su: Delegacija evropske unije – IPA Srbija-Crna Gora, Ministarstvo finansija – Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i Zavod za zapošljavanje Crne Gore.

JU Centar za dnevni boravak Pljevlja ima odličnu saradnju sa: Sekretarijatom za društvene djelatnosti Opštine Pljevlja i drugim sekretarijatima u opštini, Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Zavodom za socijalnu i dječju zaštitu, Centrom za socijalni rad za opštine Pljevlja i Žabljak, Vrtom „Eko bajka“ Pljevlja, OŠ „Boško Buha“, OŠ „Salko Aljković“, OŠ „Ristan Pavlović“, OŠ „Mihailo Žugić“ Odžak; Srednjom stručnom školom Pljevlja i Gimnazijom „Tanasije Pejatović“, ZZZZCG, svim dnevnim centrima u Crnoj Gori; NVU „Zrak nade“ Pljevlja, JZU Domom zdravlja Pljevlja i Opštom bolnicom Pljevlja.

USTANOVE KOJE PRUŽAJU USLUGE OSOBAMA SA INVALIDITETOM

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD PLJEVLJA

JU Centar za socijalni rad posredstvom resornog Ministarstva rada i socijalnog staranja realizuje aktivnosti u cilju obezbjeđivanja podrške za osobe sa invaliditetom. Između svih pravnih akata koji uređuju oblast Centra svakako su najvažniji: Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Porodični zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju, kao i niz drugih pravilnika i odluka.

U okviru svojih nadležnosti Centar posebnu pažnju poklanja zaštiti nesposobnih za rad i materijalno neobezbjeđenih, djece bez roditeljskog staranja, djece sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, zlostavljena i zanemarena djeca, djeca sa poremećajem u ponašanju i ona koja su došla u sukob sa zakonom, lica sa invaliditetom, stara lica, lica i porodice kojima je usled posebnih okolnosti potreban odgovarajući i oblik socijalne zaštite.

Osnovna materijalna davanja se dijele na davanja iz oblasti socijalne zaštite i davanja iz oblasti dječje zaštite. Osnovna materijalna davanja u socijalnoj zaštiti su: materijalno obezbjeđenje, lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć, zdravstvena zaštita, troškovi sahrane i jednokratne novčane pomoći. Iz oblasti dječje zaštite u Centru za socijalni rad se ostvaruju sledeća prava: naknada za novorođeno dijete, dodatak za djecu, troškovi ishrane u predškolskim ustanovama, pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodijsko odnosno roditeljsko odsustvo, naknada po osnovu rođenja djeteta i refundacija naknade zarade i naknada zarade sa polovinom punog radnog vremena i jedan broj

dopunskih prava - odmor i rekreacija u enika i sl. Izdavanjem rešenja o ostvarivanju prava na MOP, pomo i njegu i li ne invalidnine bavi se pravna služba ovog Centra.

Li na invalidnina Zakonom o socijalnoj i dje ijoj zaštiti predvi a nov ani vid nadoknade za lica koja su oboljela prije navršene 18. godine života, što je definisano lanom 3. Pravilnika o medicinskim indikacijama za utvrđivanje prava iz oblasti socijalne i dje ije zaštite. Visina naknade utvrđjena je u iznosu od 110,13 €

Pravo na povlasticu na putovanje lica sa invaliditetom utvr eno je Zakonom o socijalnoj i dje ijoj zaštiti i Zakonom o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom.Ovo pravo mogu ostvariti djeca i mladi za vrijeme trajanja vaspitanja i obrazovanja,a ako su smještene u ustanovu ili u drugu porodicu obezbjedjuju se i troškovi prevoza za vrijeme zimskog i ljetnjeg raspusta.

Pravo na povlasticu na putovanje imaju korisnici njege i pomo i drugog lica koja su to pravo ostvarila kod ovog Centra i po propisima iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja.

Lice sa invaliditetom ima pravo na povlasticu za dvanaest putovanja u drumskom i željezni kom saobra aju u toku kalendarske godine.Ovo pravo ima i pratilac lica sa invaliditetom.

Pravo na njegu i pomo je vrsta socijalne zaštite koju ostvaruju lica u skladu sa zakonom i kriterijumima o stepenu i vrsti ometenosti a što utvr uje nadležna prvostepena socijalno-ljekarska komisija.

U toku 2019 godine nije bilo žalbi ili tužbi u vezi diskriminacije OSI. Centar za socijalni rad kontinuirano preduzima odre ene aktivnosti koje se odnose na pristupa nost samog objekta OSI I informisanja o na inu ostvarivanja prava. Pored ulazne rampe koju posjeduje objekat CSR, naziv Centra I imena zaposlenih u Centru sz na vratima kancelarija ispisana na Brajevom pismu.

ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE- BIRO RADA PLJEVLJA

Biro rada Pljevlja je važna instanca kada se govori o kvalitetu života osoba sa invaliditetom. Komisija za profesionalnu rehabilitaciju je formirana 2012, a po ela je sa radom 2013. godine. Zavod primjenjuje propise iz oblasti Zakona o profesioanlnoj rehabilitaciji I zapošljavanju lica sa invaliditetom.

Komisija je kod 666 lica utvrdila status lica sa invaliditetom, a od tog broja 484 su lica koja su aktivni tražioci posla. 37 poslodavaca ostvaruje pravo na subвенicju, oprema radnog mjesta je 10 poslodavaca , a isto tako 10 lica sa invaliditetom koristi usluge asistenta u radu.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom se primjenjuje u cjelini, i njime se na sveobuhvatan na in pravno ure uje pitanje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom. Zakonom se ure uje na in i postupak ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, mjere i podsticaj za njihovo zapošljavanje, na in finansiranja i druga pitanja od zna aja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Komisija za profesionalnu rehabilitaciju je razmatrala i uklju ila 90 lica sa invaliditetom u mjere profesionalne rehabilitacije i upu eno izvo a u "ZOPT" .

Javni radovi koji su važni za osobe sa invaliditetom realizovani u 2018 godini su javni radovi koji se odnose na servis personalnih asistenata.

Zavod za zapošljavanje vrši i edukacije i izdaje brošure o zapošljavanju lica sa invaliditetom, upoznaju i na taj način i poslodavce o Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, sa benefitima koje ostvaruju poslodavci koji zaposle lica sa invaliditetom. Tako e, posreduje u povezivanju lica sa invaliditetom i poslodavaca pri zapošljavanju i ostvarivanju prava lica sa invaliditetom.

Nezaposlena lica sa invaliditetom ostvaruju pravo na novu pomoć u iznosu od 88.00 €.

JZU „DOM ZDRAVLJA“ i OPŠTA BOLNICA PLJEVLJA

JZU Dom zdravlja Pljevlja je ustanova osnovana za obavljanje zdravstvene djelatnosti na primarnom nivou u skladu sa zakonom. Pri Domu zdravlja postoje Jedinica za podršku djeci sa smetnjama u razvoju postoji pri Domu zdravlja Pljevlja.

Dom zdravlja ima: Savjetovalište za reproduktivno zdravlje, Savjetovalište za dijabetes – populaciono savjetovalište, Savjetovalište za odvikavanje od pušenja, Savjetovalište za mlade, Savjetovalište za HIV radi jednom nedjeljno.

Na polju pružanja usluga sarađuju sa Komisijom za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama (dijeca su i mladići), CSR-om, Upravom policije, školama, nekim NVO.

U okviru Doma zdravlja funkcioniše i zaštitnik prava pacijenata kome se mogu obratiti svi pacijenti kojima je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu, odnosno svi pacijenti koji nisu zadovoljni pruženom zdravstvenom uslugom ili postupkom zdravstvenog ili bilo kog drugog radnika zaposlenog u toj ustanovi.

U dijelu zdravstvene zaštite, od velike važnosti je rad JZU Opšta bolnica Pljevlja. Kao ustanova sekundarnog nivoa, Opšta bolnica obavlja djelatnosti iz oblasti: hirurgije, interne medicine, pedijatrije, ginekologije i akušerstva, za koje obrazuje odjeljenja. Pored osnovnih djelatnosti bolnica obezbjeđuje i djelatnosti urgentne medicinske pomoći, anesteziologije, laboratorijske i druge dijagnostike, fizikalne medicine i rehabilitacije, snabdijevanje lijekovima i medicinskim sredstvima i izdaje naloge za ortopedsku pomagala.

JZU Doma zdravlja sprovodi aktivnosti na sprečavanju diskriminacije OSI u zdravstvu:

-pristupne rampe postoje za sve zgrade u krugu Doma zdravlja i bolnice, pri čemu su dostupne samo ambulante u prizemlju, dok se za više spratove ne postoji mogućnost pristupa invalidskim kolicima, izuzev laboratorije gdje je urađen lift

- za laboratoriju i stomatološke ordinacije u prosotrijama DZ urađene su table sa obavještenjima na Brajevoj azbuci, a u planu je da se iste urade na svim ambulancama
- postoji posebna ambulanta u DZ opremljena za ginekološki pregled žena sa invaliditetom
- sve OSI imaju svoje izabrane doktore i mogu primiti pregleda, pristupa, nastup, dijagnozu i terapije, procedurama kao i svi drugi pacijenti, kod izabranog doktora dobijaju sva obavještenja o mogućnostima rehabilitacije i nabavke pomagala
- djeca sa smetnjama u razvoju imaju mogućnost pregleda u JDPP, ali nemaju za sada omogućen kontinuiran tretman kod logopeda i fizioterapeuta što je za kategoriju djece od izuzetne važnosti
- u JDPP koja radi od 2013 ima 349 kartona djece sa smetnjama u razvoju od kojih 111 zahtjeva manje ili više intenzivan logopedski tretman, rad sa psihologom nije omogućen u smislu psihoterapije i podrške porodice, ograničen je na dijagnostiku kod psihologa u DZ koji rade u DZ za sve uzraste
- djeci iz ruralnog područja nije omogućen prevoz radi fizikalne terapije i logopedskog tretmana, u planu je formiranje patronažne službe u okviru jedinice za fizikalnu terapiju

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA NA LOKALNOM NIVOU KAO PRUŽAOCI USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE

Organizacije civilnog društva na lokalnom nivou aktivne na ovom polju. Njihov rad je prepoznat od strane lokalne samouprave su: Udruženje roditelja djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju „Zrak nade“, Udruženje paraplegičara Pljevlja, Organizacija slijepih za Pljevlja i Žabljak, Organizacija slijepih i slabovidnih Pljevlja, „Inkluzija“, Udruženje osoba sa hendikepom „Koraci“, Udruženje civilnih invalida rata Pljevlja i Žabljak, Udruženje gluvih i nagluvih „Svjetlost“.

Nevladine organizacije vode svoje baze podataka o broju članova, njihovim potrebama, problemima, zatim na osnovu toga se određuju aktivnosti koje je potrebno sprovesti, kako bi se kroz njihovu realizaciju poboljšao položaj lica sa invaliditetom u zajednici. Organizacije ostvaruju dobru saradnju sa ustanovama od javnog interesa na lokalnom nivou, kao i na državnom, a sve u cilju realizacije svojih programskih ciljeva, a to je prije svega poboljšanje kvaliteta života lica sa invaliditetom u svim sferama društvenog života. Na taj način i kroz realizaciju aktivnosti lica sa invaliditetom se uključuju u društveni život zajednice i na taj način ostvaruju svoja prava. Kroz programe nevladinih organizacija koje se bave problemima osoba sa invaliditetom, doprinose unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u Pljevljima. Osnovni principii djelovanja ovih nevladinih organizacija su u oblastima: pristupa, nastupa, obrazovanja,

zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite i drugih oblasti koje su od značajna za uključivanje osoba sa invaliditetom u društvo. Kroz realizaciju programa javnih radova i grant šema Zavoda za zapošljavanje obezbjeđuju se uslovi za zapošljavanje lica sa invaliditetom, kao i za pružanje servisa podrške kroz program javnih radova, u vidu personalnih asistenata.

Organizacije kao pružaoci usluga na lokalnom nivou iz oblasti socijalne i djeje zaštite svoje ciljeve i zadatke ostvaruju preko sljede ih djelatnosti: saradnjom sa društvenim, stružnim i drugim organizacijama, zajednicama, kao i ostalim pravnim licima, pokretanjem i sprovođenjem inicijativa za promjenu zakonske regulative koja se tiče osoba sa invaliditetom, organizovanjem savjetovanja, simpozijuma, seminara i predavanja o ljudkim pravima osoba sa invaliditetom, kao i odgovoraju ih obuka i treninga, organizovanjem i učesnicima u razmjenama i studijskim posjetama sa drugim udruženjima i organizacijama sa sličnim ciljevima, angažovanjem oko stvaranja pristupačne životne sredine.

Servisi podrške koji se pružaju jesu: psihosocijalna pomoć i podrška, personalni asistenti, obuka na Brajevom pismu, obuka za kretanje uz pomoć bijelog štapa, edukacije o pravima osoba sa invaliditetom, zapošljavanje lica sa invaliditetom, usluge fizioterapeuta, sportske aktivnosti, rad sa stružnjacima raznih profila, gestovni govor.

VIZIJA: PLJEVLJA GRAD BEZ DISKRIMINACIJE

MISIJA: POSTIZANJE RAVNOPRAVNOG UČEŠĆA LICA SA INVALIDITETOM U SVIM OBLASTIMA DRUŠTVENOG ŽIVOTA

1- POŠTOVANJE DOSTOJANSTVA I LICHNOSTI LICA SA INVALIDITETOM

Sistemske okvire zaštite od diskriminacije čine opšti Zakoni o zabrani diskriminacije, Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Osim navedenih, ovaj niz zakona sadrži anti-diskriminacionu klauzulu kojom se državni i drugi organi uprave i lokalne samouprave, organizacije koje vrše javna ovlašćenja, preduzetnici, pravna i fizička lica obavezuju da sprovode zakon i vrše djelatnost, odnosno preduzimaju radnje i nečinjenja na način kojim ne mogu povrijediti na bilo koju zabranu diskriminacije.

Odredbama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom određeno je da se nepoštovanjem dostojanstva i ličnosti lica sa invaliditetom smatra govor mržnje i omalovažavanje lica sa invaliditetom.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se grupisanje koje je planirano, sistemsko ili kontinuirano izdvajanje lica ili grupe lica sa invaliditetom i njihovo spajanje u jednu ili više grupa u određenoj situaciji, kada se u istoj ili sličnoj situaciji to izdvajanje ili spajanje ne vrši sa drugim licem ili grupom lica.

Cilj 1 : Obezbijediti puno poštovanje dostojanstva li nosti i ljudskih prava lica sa invaliditetom

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
1.1. Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou (odluke i drugi propisi) sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom	-broj usaglašanih propisa -broj upu enih dopsia – zahtjeva	-Lokalna samouprava	2020	Nijesu potrebna sredstva
1.2. Razvijanje saradnje organa lokalne uprave sa nevladinim organizacijama koje se bave pravima lica sa invaliditetom	-broj zajedni kih inicijativa -broj partnerskih projekata	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
1.3. Formirati Savjet za osobe sa invaliditetom	-formiran savjet	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	2020	Nijesu potrebna sredstva
1.4. Organizovati edukacije i kampanje na temu spre avanja diskriminacije lica sa invaliditetom	- broj i vrsta edukacija o zabrani diskriminacije i mehanizmima zaštite od diskriminacije lica sainvaliditetom	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	2020-2021	Opština, fondovi, donatori

	-broj i vrsta medijske kampanje (tv spot, promotivni materijal, publikacije, flajeri u formatima pristupa nim razli itim vrstama invaliditeta)			
1.5. Podsticati lokalne medije iji je osniva lokalna samouprava da promovišu zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom u cilju otklanjanja negativnih predrasuda i stereotipa prema licima sa invaliditetom	- broj realizovanih emisija na ovu temu	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom -Mediji	2020-2021	Opština, fondovi, donatori

2-DISKRIMINACIJA U OBLASTI PRISTUPA NOSTI

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom prepoznaje:

- Diskriminaciju u pristupu objektima i površinama u javnoj upotrebi

Neobezbjedivanje uslova za nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad u objektima u javnoj upotrebi i u prostorijama i površinama javne namjene licu ili grupi lica sa invaliditetom u skladu sa propisima kojima se propisuje određenje prostora i izgradnja objekata, smatra se diskriminacijom po osnovu invaliditeta.

- Diskriminaciju u pristupu informacijama i komunikacijama

Nesprovedenje propisa, odnosno nepreduzimanje posebnih mjera, koji se odnose na traženje, primanje i širenje informacija namijenjenih javnosti, kao i dostupnost informacija na internetu i u drugim medijima, u pristupa noj formi licima sa invaliditetom, u skladu sa propisima iz oblasti informisanja i elektronskih komunikacija, smatra se diskriminacijom po osnovu invaliditeta.

Organi su dužni da za lica sa invaliditetom obezbijede natpis na Brajevom pismu i u lako razumljivim formulama u objektima u javnoj upotrebi i prostorima i površinama javne namjene.

- Diskriminacija u pristupu javnom prevozu

- Onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje korišćenja i ulaska u sredsajavnoprevoza, kao i nepreduzimanje i nesprovedenje propisanih mjera za obezbjedivanje pristupa nosti sredstava javnog prevoza lica ili grupi lica sa invaliditetom.
- Odbijanje da se prevoze lica ili grupe lica sa invaliditetom, pružanje usluge prevoza licu ili grupi lica sa invaliditetom pod drugačijim i nepovoljnim uslovima od uslova pod kojima se usluga prevoza pruža drugim korisnicima u skladu sa zakonima kojima se uređuje ta oblast.
- Nedostupnost informacija na stanicama i stajalištima lica ili grupa lica sa invaliditetom u skladu sa zakonima kojima se utvrđuje ta oblast.

- Diskriminaciju u oblasti pružanja javnih i privatnih dobara i usluga

Odbijanje, onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje pružanja dobara i usluga, nepoštovanjem principa univerzalnog dizajna, pružanje dobara i usluga pod drugim i nepovoljnijim uslovima od onih pod kojima se dobro i usluga pruža drugim korisnicima, namjerno kašnjenje ili odlaganje pružanja dobara i usluga, iako je lice ili grupa lica sa invaliditetom zatražila i ispunila uslove za blagovremeno pružanje dobara i usluga drugih lica; povećanje cijene javnih i privatnih dobara i usluga usled uvećanih troškova neposredno proisteklih iz pružanja javnih i privatnih dobara i usluga lica ili grupa sa invaliditetom smatra se diskriminacijom.

Diskriminacija lica sa invaliditetom postoji i u slučaju kad nijesu preduzete posebne mjere za otklanjanje ograničenja, odnosno nejednakog položaja u kojem se ta lica nalaze.

Posmatrajući sa stanovišta pokrenutih postupaka za zaštitu od diskriminacije pred nadležnim institucijama, podaci govore da je diskriminacija u pristupu objektima i površinama u javnoj upotrebi najviše prisutna. Lica sa invaliditetom se uglavnom opredjeljuju za vođenje postupka za naknadu nematerijalne štete iz onoga diskriminacije u oblasti nepristupačnosti fizičkog pristupa objektima, dok nema podataka o postićajima u drugim oblastima.

Opština Pljevlja je usvojila Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2019-2021.godina. Dokument, između ostalih, obuhvata pristupačnost. Shodno aktivnostima koje su planirane istim.

Cilj 2: Ravnopravan pristup licima sa invaliditetom u oblasti pristupa nosti objektima u javnoj upotrebi i javnim površinama , informacijama i komunikacijama, javnom prevozu i pružanju javnih i privatnih dobara i usluga

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije
2.1. Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom	-broj usaglašanih propisa -broj upućenih dopisa – zahtjeva	-Lokalna samouprava	2020
2.2. Organizovati edukacije za službenike lokalne uprave o antidiskriminacionom zakonodavstvu i mehanizmima zaštite od diskriminacije sa posebnim akcentom na zabranu diskriminacije u oblasti pristupa nosti i fizičke sredine, informacija i komunikacija, javnog prevoza i usluga	-broj sprovedenih edukacija -broj edukovanih službenika	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	2020-2021
2.3. Organizovati edukacije za predstavnike lokalnih medija o upotrebi koncepta poštovanja ljudskih prava lica sa invaliditetom i zaštite od diskriminacije prilikom izvještavanja	-broj sprovedenih edukacija -broj edukovanih predstavnika medija	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom -Mediji	2020-2021

2.4. Organizovati edukacije lica sa invaliditetom o antidiskriminacionom zakonodavstvu i mehanizmima zaštite od diskiminacije	<ul style="list-style-type: none"> - broj sprovedenih edukacija -brojedukovanih lica sainvaliditetom 	<ul style="list-style-type: none"> -Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom 	2020-2021
2.5. Izvršiti monitoring u prostorijama javnih ustanova/preduze a iji je osniva opština za natpise na Brajevom pismu	<ul style="list-style-type: none"> - izvšen monitoring -broj ustanova i preduze a -napravljen izvjepštaj 	<ul style="list-style-type: none"> -Lokalna samouprava , javne ustanove i preduze a iji je osniva opština , -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom 	2020-2021

3-DISKRIMINACIJA U POSTUPCIMA PRED ORGANIMA LOKALNE UPRAVE I JAVNIH SLUŽBI

Odredbe člana 12 Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom garantuje svima jednak tretman pred zakonom, a poslovna sposobnost je uslov za ostvarivanje navedenog prava. Princip zabrane diskriminacije se odnosi na obezbjeđivanje jednakog položaja lica sa invaliditetom u postupcima pred organima vlasti, uključujući i pitanje poslovne odnosno procesne sposobnosti. Jedan od najvažnijih izazova kada su u pitanju lica sa invaliditetom je ukidanje instituta lišenja poslovne sposobnosti i uvođenje sistema donošenja odluka uz podršku, za lica za koja se ocijeni da je to neophodno.

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom uređuje ovu oblast na način što propisuje da se diskriminacijom po osnovu invaliditeta u postupcima pred organima, smatra:

-uvođenje posebnih uslova za lica ili grupu lica sa invaliditetom,

-uskraćivanje ili ograničavanje prava,

-nepreduzimanje, odnosno nesprovođenje propisa i posebnih mjera primjerenih invaliditetu u cilju obezbjeđivanja efektivnog učinka u postupku pred organom, osim ako su ti uslovi opravdani iz razloga opšte, lične i imovinske bezbjednosti tih ili drugih lica;

-uskraćivanje ili ograničavanje prava djetetu ili grupi djece sa invaliditetom u postupku pred organom u istoj ili sličnoj situaciji u kojoj se to pravo ne uskraćuje ili ne ograničava drugoj djeci.

Cilj 3: Ravnopravan pristup licima sa razli itim vrstama invaliditeta postupcima pred organima lokalne uprave i samouprave

Aktivnosti	Indikatori	Nosioi aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
3.1. Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom	-broj usaglašanih propisa -broj h upu enih dopsia – zahtjeva	-Lokalna samouprava	2020	Nijesu potrebna sredstva
3.2. Omogu iti licima sa razli itim vrstama invaliditeta u estvovanje u postupcima pred organima lokalne uprave u formatima pristupa nim njihovoj vrsti invaliditeta	-broj postupaka u kojima je stranci koje je lice sa invaliditetom omogu eno u eš e u postupku (uz pomo gestovnog prevodioca ili su mu informacijedostavljene u pristupa nom formatu)	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

4-DISKRIMINACIJA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE, ADEKVATNOG ŽIVOTNOG STANDARDA, SAMOSTALNOG ŽIVOTA I ŽIVOTA U ZAJEDNICI

Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, propisano je da je diskriminacija u oblasti invaliditeta ograničavanje prava na samostalni život i život u zajednici.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se ograničavanje prava na samostalan život i život u zajednici:

- 1) ograničavanjem izbora mjesta stanovanja licu sa invaliditetom time što prilikom prelaska iz jednog mjesta stanovanja u drugo može izgubiti pravo na stanovanje odgovarajućeg standarda u smislu zakona kojim se utvrđuje socijalno stanovanje, kao i podršku za život u zajednici, u skladu sa propisima kojima se uređuje socijalna i dječija zaštita;
- 2) nesprovođenjem i nepreduzimanjem posebnih mjera na uspostavljanju i pružanju podrške za život u zajednici licima sa invaliditetom, u skladu sa propisima kojima se utvrđuje socijalna i dječija zaštita; i
- 3) uključivanjem pružanja podrške za život u zajednici i mjeri u kojoj je objektivno utvrđeno da je ona potrebna za samostalni život lica sa invaliditetom, u skladu sa propisima kojima se uređuje socijalna i dječija zaštita.

Cilj 4: Eliminisanje diskriminacije u oblasti socijalne zaštite, adekvatnog životnog standarda, samostalnog života i života u zajednici

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
4.1. Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom	-broj usaglašanih propisa -broj h upu enih dopsia – zahtjeva	-Lokalna samouprava	2020	Nijesu potrebna sredstva
4.2. Informisanje lica sa invaliditetom o njihovim pravima radi spre avanja diskriminacije u oblasti socijalne zaštite	-broj izra enih i distribuiranih flajera/brošura -broj TV i radio gostovanja -broj održanih tribina , okruglih stolova i sl.	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
4.3 Uspostavljanje, razvijanje i promovisanje usluga iz sistema socijalne i dje ije zaštite (dnevni boravak za osobe sa invaliditetom starije od 27 godina, stanovanje uz podršku, savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usuge i dr.) kao i njihova promocija;	- broj novih licenciranih usluga -broj korisnika usluga	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom -Javne ustanove socijalne i dje je	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

		zaštite -Centar za socijalni rad		
--	--	-------------------------------------	--	--

5-DISKRIMINACIJA U OBLASTI PRIVATNOSTI I PORODI NIH ODNOSA

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom kroz dvije odredbe uređuje diskriminaciju u ovim oblastima.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti privatnosti se smatra:

- 1) Povreda, odnosno miješanje u privatnost i porodični život lica sa invaliditetom; i
- 2) 2) upotreba podataka o ličnosti, a naročito podataka vezanih za invaliditet, van namjene za koju su prikupljeni.

Diskriminacija u oblasti porodičnih odnosa

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti porodičnih odnosa smatra se uključivanje ili ograničavanje prava djetetu sa invaliditetom da se njegovi roditelji brinu o njemu u istoj ili sličnoj situaciji u kojoj se to pravo ne uskrađuje ili ne ograničava djetetu bez invaliditeta.

Cilj 5: Eliminisanje diskriminacije u oblasti privatnosti i porodnog života

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
5.1.Organizovati edukacije službenika u organima lokalne uprave, javnim ustanovama i preduzećima o zabrani upotrebe podataka o ličnosti, naročito podataka vezanih za invaliditet, van namjene za koju su prikupljeni	-broj organizovanih edukacija -broj učesnika -broj obuhvaćenih ustanova	-Lokalna samouprava -Javne ustanove i preduzeća -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

6- DISKRIMINACIJA U OBLASTI VASPITANJA, OBRAZOVANJA I STRU NOG OSPOSOBLJAVANJA

lan 24 konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom garantuje pravo na inkluzivno obrazovanje svim uenicima i studentima sa invaliditetom.

Odredbom Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom odredeno je da se diskriminacijom u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stru nog osposobljavanja smatra onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje lica sa invaliditetom:

- Izbor obrazovnog programa i upisa, pristupa i boravka u obrazovno-vaspitnoj ustanovi, u skladu sa njegovim mogućnostima;
- Pristup nastavi i provjeri znanja, kao i učestvovanje u drugim vaspitnim, odnosno obrazovnim aktivnostima, uključujući i učestvovanje u drugim vaspitnim, odnosno obrazovnim aktivnostima, uključujući i učestvovanje u vannastavnim aktivnostima i takmičenjima;
- Nepreduzimanje i nesprovođenje posebnih mjera za uspostavljanje i pružanje individualizovane podrške u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja;
- Isključivanje lica sa invaliditetom iz obrazovno-vaspitne ustanove kao u istoj ili sličnoj situaciji tome ne podliježu njegovi vršnjaci

Cilj 6: Omogućiti inkluzivno obrazovanje na svim nivoima, za sve učenike i studente sa invaliditetom, uključujući i obrazovanje odraslih lica sa invaliditetom

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
6.1. Organizovanje tribina u vaspitno-obrazovnim ustanovama radi promocije jednakosti prava i nediskriminacije lica sa invaliditetom i principa univerzalnog dizajna	-broj organizovanih tribina -broj učesnika	-Lokalna samouprava -Vaspitno –obrazovne ustanove -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
6.2 Definisati obavezu ustanova i NVO za prikupljanje i razmjenu informacija i podataka. izmeđ u vrtića, škola, dnevnih boravaka i zdravstvenih ustanova	-broj potpisanih sporazuma	-Lokalna samouprava -Vaspitno –obrazovne ustanove -Zdravstvene ustanove -Javne ustanove socijalne i dječje zaštite -NVO koje se bave pravima lica sa	Kontinuirano	Nisu potrebna sredstva

		invaliditetom		
--	--	---------------	--	--

7-DISKRIMINACIJA U OBLASTI PROFESIONALNE REHABILITACIJE, RADA I ZAPOSŁJAVANJA

Rezultati istraživanja koje je sproveo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP pokazuje da skoro 60% građana Crne Gore smatra da su u oblasti zapošljavanja lica sa invaliditetom najteže ostvaruju svoja prava, dok su tako e sli nog mišljenja i lica sa invaliditetom.

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom propisuje da se diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja smatra:

- 1) nezapošljavanje lica sa invaliditetom, koje ima jednake ili bolje kvalifikacije, stručne ili radne sposobnosti nego lica bez invaliditeta, u skladu sa zakonima kojima se uređuje oblast rada i oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom;
- 2) ograničavanje pristupa zapošljavanju, samozapošljavanju ili profesiji, članstvu u organizaciji radnika ili poslodavaca licu sa invaliditetom;
- 3) propisivanje restriktivnih pravila koja se odnose na rad i radne uslove, uključujući i otpuštanje i zaradu za lica sa invaliditetom;
- 4) nepreduzimanje i nesprovođenje mjera na prilagođavanju radnog mjesta i uslova za rad u skladu sa posebnim propisima, u skladu sa zakonima kojima se uređuje oblast rada i oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom; i
- 5) propisivanje drugih i nepovoljnih uslova lica ili grupi lica sa invaliditetom za ostvarivanje drugih prava iz radnog odnosa, u skladu sa zakonima kojima se uređuje oblast rada i oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Cilj 7 : Ravnopravan pristup lica sa invaliditetom u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
7.1. Uiniti pristupa nim licima sa invaliditetom informacije o proceduri zapošljavanja u organima lokalne uprave	-broj dokumenata objavljenih u pristupa nom formatu	-Lokalna samouprava -Javne ustanove i preduze a iji je osniva opština -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, javne ustanove i preduze a iji je osniva opština, fondovi, donatori
7.2. Edukacije lokalnih službenika o proceduri zapošljavanja u organima lokalne uprave	-broj održanih edukacija -broj edukovanih službenika	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
7.3. Edukacija biznis sektora i civilnog sektora o proceduri zapošljavanja lica sa invaliditetom	-broj održanih edukacija -broj edukovanih lica iz biznis sektora i civilnog sektora	-Zavod za zapošljavanje -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

8-DISKRIMINACIJA U OBLASTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I PRISTUPA ADEKVATNIM POMAGALIMA

Odredbama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom uređena je diskriminacija u oblasti zdravstvene zaštite.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se ograničavanje ili nepokretljivosti uskraćivanjem ili ograničavanjem dostupnosti kvalitetnih i savremenih pomagala koja u najvećoj mjeri omogućavaju ili nepokretljivost lica sa invaliditetom, u skladu sa propisima kojima se uređuje zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje.

Dostupnost pomagala licu sa invaliditetom, pod drukčijim ili nepovoljnim uslovima od osnova pod kojima su ta pomagala dostupna drugim licima sa invaliditetom, zbog njegovog ličnog svojstva (pola, imovnog stanja, nacionalne pripadnosti i dr.) smatra se diskriminacijom lica sa invaliditetom po drugom osnovu, osim ako bi obezbjeđivanje takvog pomagala ugrozilo život ili zdravlje tog ili drugog lica.

Shodno Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti zdravstvene zaštite u smislu propisa kojima se uređuje zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje, smatra se:

- 1) nepreduzimanje i nesprovođenje mjera zdravstvene zaštite za rano otkrivanje, tretman, habitaciju i rehabilitaciju smetnje u razvoju radi smanjenja stepena invaliditeta;
- 2) nepreduzimanje i nesprovođenje mjera zdravstvene zaštite za rano otkrivanje bolesti koja može prouzrokovati invaliditet i pravovremeno liječenje radi sprečavanja invaliditeta ili smanjenja stepena invaliditeta;
- 3) odbijanje pružanja zdravstvene zaštite i rehabilitacije licu ili grupi lica sa invaliditetom;
- 4) onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje pružanja zdravstvene zaštite i rehabilitacije licu ili grupi lica sa invaliditetom;
- 5) utvrđivanje posebnih uslova za lica sa invaliditetom u pogledu godina života prilikom pružanja zdravstvene zaštite i rehabilitacije;
- 6) pružanje zdravstvene zaštite i rehabilitacije licu ili grupi lica sa invaliditetom pod uslovima koji se ne traže za druga lica;

7) neblagovremeno pružanje zdravstvene zaštite i rehabilitacije lica sa invaliditetom, iako je to lice zatražilo ili ispunilo uslove za blagovremeno pružanje zdravstvene zaštite, kao i davanje prednosti u pružanju zdravstvene zaštite i rehabilitacije drugim licima u odnosu na lica sa invaliditetom;

8) uskraćivanje, ograničavanje i neblagovremeno pružanje informacija o utvrđenom zdravstvenom stanju, preduzetim ili namjeravanim mjerama liječenja i rehabilitacije lica sa invaliditetom;

9) vršenje operativnog zahvata ili drugog medicinskog tretmana bez pisane saglasnosti lica sa invaliditetom kao pacijenta; i

10) uskraćivanje ili ograničavanje prava za zdravstveno i životno osiguranje licu ili grupi lica sa invaliditetom ako se ta prava ne uskraćuju ili ne ograničavaju drugim licima.

Cilj 8 : Ravnopravan pristup lica sa invaliditetom zdravstvenoj zaštiti

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
8.1. Organizovati kampanje za preventivne preglede lica sa invaliditetom	-broj organizovanih kampanja	-Lokalna samouprava -Ustanove zdravstvene zaštite -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	opština, fondovi, donatori
8.2. Inicirati prilagođavanje ambulanti i otvaranje novih ambulanti u ruralnom području licima sa invaliditetom koje će biti pristupačne za osobe sa invaliditetom	-broj upućenih inicijativa -broj prilagođenih ambulanti -broj otvorenih ambulanti	-Lokalna samouprava -Ustanove zdravstvene zaštite -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

9-DISKRIMINACIJA U OBLASTI POLITIČKOG I JAVNOG ŽIVOTA

Odredbama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti političkog i javnog života, licu ili grupi lica sa invaliditetom, smatra se:

- uskraćivanje, ograničavanje ili otežavanje ostvarivanja prava na biračko pravo;
- uskraćivanje prava na samostalno glasanje ili glasanje uz pomoć asistenta;
- onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje pristupa, kretanja, boravka i rada u prostorijama političkih partija;
- uskraćivanje ili ograničavanje prava na kandidovanje, imenovanje i izbor na javnu funkciju licu sa invaliditetom ako se ta prava u istoj ili sličnoj situaciji ne uskraćuju ili ne ograničavaju drugim licima;
- nepreduzimanje i nesprovođenje propisa i mjera za stvaranje uslova za puno i efikasno učešće lica sa invaliditetom u vršenju javnih funkcija;
- odbijanje zahtjeva i utvrđivanje posebnih uslova za uključivanje lica ili grupe lica sa invaliditetom u nevladine organizacije ;
- uskraćivanje ili ograničavanje prava lica sa invaliditetom da bira i bude biran u organe upravljanja javnih ustanova, nevladinih organizacija i drugih institucija, kao i da efikasno obavlja dužnosti i javne funkcije na svim nivoima vlasti uz pomoć tehnologija za pomoć licima sa invaliditetom.

Ova oblast je uređena Zakonom o izboru odbornika i poslanika, kao i podzakonskim aktima Državne izborne komisije.

Cilj 9 : Ravnopravan pristup politici i javnom životu za sva lica sa invaliditetom bez diskriminacije

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
9.1. Organizovati kampanje za podizanje svijesti o ukljuivanju lica sa invaliditetom u politiku i javni život	-broj realizovanih kampanja	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	opština, fondovi, donatori

10-DISKRIMINACIJA U OBLASTI KULTURE, SPORTA I REKREACIJE

Odredbom Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti kulture licu ili grupi lica sa invaliditetom, smatra se:

- nepristupa nost kulturnih dobara i aktivnosti,
- onemogu avanje, ograni avanje ili otežavanje da se bave kulturnim ili umjetni kim radom,
- nesprovo enje propisa, odnosno nepreduzimanje posebnih mjera za

Podsticanje razvoja i koriš enje kulturnih, umjetni kih i intelektualnih potencijala, u skladu sa propisima kojima se ure uje oblast kulture.

Diskriminacijom se smatra i nepriznavanje kulturnog i jezi kog identiteta opštim ili pojedina nim pravnim aktom, licu ili grupi lica sa invaliditetom, odnosno nepreduzimanje i nesprovo enje mjera za ostvarivanje tog identiteta u smislu propisa u kojima se ure uje oblast kulture.

Diskriminacijom po osnovi invaliditeta u oblasti sporta, rekreacije i aktivnosti u slobodno vrijeme licu ili grupi lica sa invaliditetom smatra se:

-onemogu avanje, ograni avanje ili otežavanje u eš a u sportskim i rekreativnim aktivnostima, kao i drugim aktivnostima u slobodno vrijeme;

-nesprovo enje propisa i nepreduzimanje posebnih mjera kojima se obezbje uje dostupnost sportskih i rekreativnih aktivnosti, kao i aktivnosti u slobodno vrijeme;

-nesprovo enje propisa i nepreduzimanje posebnih mjera kojima se obezbje uje dostupnost uslova za u eš e u igri djeteta ili grupi djece sa invaliditetom, kao i uskra ivanje i ograni avanje tog prava, osim ako bi u eš e u ovim aktivnostima ugrozilo život ili zdravlje djeteta ili drugog lica.

Cilj 10 : Ravnopravno učešće u kulturnom, sportskom i rekreativnom životu lica sa invaliditetom bez diskriminacije

Aktivnosti	Indikatori	Nosioци aktivnosti	Vreme realizacije	Izvori finansiranja
10.1. Realizacija predstava i filmova pristupa njih za lica sa oštećenjem sluha i vida	-broj prikazanih predstava -broj emitovanih filmova	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi , donatori
10.2. Podsticati organizovanje kulturnih događaja u kojima će biti uključena lica sa invaliditetom bez diskriminacije	-broj realizovanih događaja (pjesničke večeri, likovne izložbe, muzički koncerti, itd)	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
10.3. Promovisati razvoj sporta za lica sa invaliditetom	-broj promotivnih aktivnosti	-Lokalna samouprava NVO koje se bave - pravima lica sa invaliditetom -Sportski klubovi osoba sa invaliditetom	Kontinuirano	Nijesu potrebna sredstva

10.4. Razvijati rekreativne aktivnosti na nivou grada za lica sa invaliditetom bez diskriminacije	- broj organizovanih događaja -broj uključenih lica sa invaliditetom	-Lokalna samouprava -NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom -Sportski klubovi osoba sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
---	---	--	--------------	----------------------------

PLAN PRA ENJA SPROVO ENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI

Proces pra enja uspješnosti realizacije Lokalnog plana bi e ra en u odnosu na indikatore uspješnosti koji su definisani na nivou aktivnosti i nalaze se u sklopu tabele operativnog plana.

Sekretarijat za društvene djelatnosti opštine Pljevlja e biti zadužen za pra enje i koordinaciju aktivnostima u sprovo enju i izvještavanju o realizaciji lokalnog plana akcije za zaaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednkaosti za period 2020-2021.

Ovaj plan predstavlja strateško opredjeljenje opštine Pljevlja , koja kroz svoje aktivnosti i dokumenta želi unaprijediti kvalitet života osoba sa invaliditetom.

Sredstva za realaizaciju aktivnosti e se planirati u Budžetu opštine Pljevlja. A sredstva e se obezbje ivati i iz drugih izvora (državni budžet, Fondovi EU, IPA prekograni ni fondovi, sponzorstva, donacije...) .

RADNA GRUPA:

1. Veselinka Ilinić, predstavnica Sekretarijata za društvene djelatnosti, koordinatorka
2. Mira Topović, predstavnica Sekretarijata za društvene djelatnosti, članica
3. Radivoje Brajković, predstavnik sekretarijata za stambeno-komunalne poslove, saobraćaj i vode, član
4. Dr Marija Cupara, predstavnica JZU Dom zdravlja Pljevlja, članica
5. Marinko Vujanović, predstavnik JU Cenatru za socijalni rad za Pljevlja i Žabljak, član
6. Mirjana Kulić, predstavnica Zavoda za zapošljavanje-Biro rada Pljevlja, članica
7. Milorad Aranitović, predstavnik JZU Opšte bolnice Pljevlja, član
8. Nemanja Dujović, predstavnik NVO „Zrak nade“, član
9. Žana Čačić, predstavnica NVO „Savez slijepih za Pljevlja i Žabljak“, članica